

مهمان سرای خدا؛ را دریابید! / خانه‌ای به رنگ خود خدا/ غبار فراموشی بر کارکرد اصلی مساجد

مسجد، برترین پایگاهی دینی است که حضور معنوی همه اقشار جامعه به ویژه جوانان در آن، موجب تقویت بنیاد دینی همراه با اصلاح کژی‌ها و سالم‌سازی از ناهنجاری‌های اجتماعی و اخلاقی در میان جامعه اسلامی می‌شود.

مسجد، برترین پایگاهی دینی است که حضور معنوی همه اقشار جامعه به ویژه جوانان در آن، موجب تقویت بنیاد دینی همراه با اصلاح کژی‌ها و سالم‌سازی از ناهنجاری‌های اجتماعی و اخلاقی در میان جامعه اسلامی می‌شود.

به گزارش خبرگزاری فارس از تبریز، ۲۱ آگوست برابر با ۳۰ مرداد بنا به درخواست جمهوری اسلامی ایران، از سوی سازمان کنفرانس اسلامی به عنوان روز جهانی مسجد نامگذاری شده است، از این رو این روز بهترین بهانه برای پرداختن به جایگاه واقعی این مکان مقدس است، که به نظر می‌رسد، این روزها این مرکز مهجور مانده و به نوعی آن کارکرد اصلی که در گذشته داشته، کم رنگ شده است.

روزی برای خانه خدا / مسجد روزگار نو

این در حالی است که نباید فراموش کرد، این پایگاه مقدس جهان اسلام در صدر اسلام کارکردهای گوناگونی داشته که به نظر می‌آید در حال حاضر در اکثر مناطق کشورمان و از جمله شهر تبریز پایتخت تشیع جهان اسلام بیشتر به بعد معنوی و عبادی آن توجه می‌شود.

در ابتدای این یادداشت و تحلیل بد نیست به قابلیت‌ها و کارکرد مهم این مکان مقدس بپردازیم که مساجد از صدر اسلام تا به امروز به عنوان مهم‌ترین مرکز برای عبادت، رشد و تعالی فرهنگ اسلامی، سازماندهی جهان اسلام و در رأس این فعالیت‌ها اصلی‌ترین پایگاه عقیدتی، فکری و معنوی اسلام و پیوسته کانون هدایت و مبارزه علیه کفر و نفاق و مامن دل‌باختگان حق و فضیلت بوده است. در این راستا نباید فراموش کرد در زمان پیروزی انقلاب اسلامی ایران نیز مساجد بودند که مهم‌ترین ارکان و بارزترین عامل شکل‌گیری حیات جنبش اسلامی مردم ایران را بر عهده داشتند.

لزوم نگاه حسابگرانه به کارکرد مساجد / در تراز خط مسجد

از سویی نکته مهم‌تر اینکه به طوریکه امروزه نه تنها در ایران بلکه در بسیاری از ممالک اسلامی نقش آفرینی مساجد را در بیداری اسلامی انقلاب‌ها و تحولات اخیر می‌توان در منطقه به عینه مشاهده کرد.

در هر صورت افزون بر آنچه گفته شد، مسجد در واقع در گذشته تا به حال به نوعی محل نیایشگاه و محل گردهمایی مسلمانان بوده است. بنابراین مسجد قدمتی به اندازه خود اسلام دارد و اولین مسجد با ورود پیامبر اسلام (ص) به مدینه بنا می‌شد.

به عبارت دیگر پیامبر گرامی اسلام (ص) پایه‌گذار اولین مسجد است. او مکانی را پایه‌گذاری کرد که علاوه بر عهده‌دار بودن نقش روحانی و معنوی، کانون فعالیت‌های اجتماعی مسلمانان نیز به شمار می‌رفت. به همین دلیل مسجد در طول تاریخ اسلام از ویژگی برجسته‌ای برخوردار بود. در گذشته همه امور مسلمانان در ابعاد مختلف، از جمله عقاید و فعالیت‌های فرهنگی، عبادی، سیاسی و اقتصادی در مساجد انجام می‌شد.

مساجدی که این روزها خاطره شدند

با این وجود مسجد، نماد معنوی هر محله، منطقه و تجلی‌گاه جامعیت اسلام است که همواره نقطه آغاز هر گونه حرکت و اصلاحی بوده‌اند، مسجد مهمان‌سرای خداست. مکانی برای آرامش گم شده عصر تکنولوژی و ارتباطات، دانشگاه علم و تربیت، مرکز تشکیلات سیاسی، محل قضاوت و اجرای عدالت، پایگاه تمدن و

فرهنگ اسلامی و جایی برای بهبود ارتباطات اجتماعی است که در احادیث مختلف و عظمت و فضای قدسی آن تاکید شده است.

در قرآن کریم، نیز مسجد به معنای اعم نیایشگاه خداوند به‍کار رفته است، واژه مسجد جمعاً 28 بار در قرآن کریم ذکر شده است. مسجد از دیرباز در زندگی مسلمانان نقش کلیدی و تعیین کننده‍ای داشته و زیربنای شکل‍گیری تمدن اسلامی محسوب می‍شود. در قرآن کریم در این ارتباط تاکید شده است، «وَلِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَتَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ إِنَّ اللّٰهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ، و مشرق و مغرب از آن خداست پس به هر سو رو کنید آنجا روی [به] خداست آری خدا گشایشگر داناست (البقرة، آیه 115)».

قال رسول الله صلى الله عليه و آله : الْمَسَاجِدُ سُوقٌ مِنْ أَسْوَاقِ الْآخِرَةِ، قَرَاهَا الْمَغْفِرَةُ وَ تَحَفَّتْهَا الْجَنَّةُ، مساجد بازاری از بازارهای آخرت است که در آن بر سفره آمزش می‍نشینند، و با هدیه‍ بهشتی بدرقه می‍شوند. «بحارالانوار، ج 84، ص4».

خانه‍ای به رنگ خود خدا

بر این اساس بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران حضرت امام خمینی (ره) نیز در این باره تاکید دارند که «اگر حرم و کعبه و مسجد و محراب، سنگر و پشتیبان سربازان خدا و مدافعان حرم و حرمت انبیاء نیست، پس مأمن و پناهگاه آنان در کجاست؟» (صحیفه امام، ج 20، ص 316) و در جایی دیگر می‍فرمایند: «مساجد و محافل دینی را که سنگرهای اسلام در مقابل شیاطین است، هر چه بیشتر گرم و مجهز نگه دارید» (همان، ج 2، ص 451).

مقام معظم رهبری هم در مورد وظیفه معنوی مساجد می‍فرماید: «هر چه بتوانید در مورد مساجد کار بکنید، خیلی خوب است. مسجد، قانون دین است. الآن هم همین است. هیچ چیز جای مسجد را پر نمی‍کند. مساجد است که فضا را فضای دینی نگه می‍دارد، و معارف را از نسلی به نسلی منتقل و با دین آشنا می‍کند.»

با این حال افزون بر آنچه گفته شد، بر اساس اطلاعات موجود در کشورمان بیش از 70 هزار مسجد وجود دارد. با این وجود با توجه به این آمار به‍ازای هر هزار نفر یک مسجد در ایران وجود دارد، که پیش بینی شده طبق برنامه‍ای که دولت دارد قرار است، این تعداد مساجد در افق سال 1404 به رقم بیش از 90 هزار مسجد برسد. جالب‍تر آنکه برخی منابع هم از شهر سمنان به عنوان شهر مساجد ایران یاد می‍کنند.

در این میان سوالی که در این میان مطرح می‍شود با توجه به آمار موجود بیشتر متولیان این حوزه و به ویژه دستگاه‍های ذی‍ربط به افزایش کمیت و یا چند منظوره کردن کارکردهای این نهاد دینی توجه کردند و کمتر به کارکرد و قابلیت اصلی این مکان مقدس توجه شده است.

غبار فراموشی بر کارکرد اصلی مساجد

بدون تردید به نظر می‍رسد در عصر امروز از جمله عوامل مؤثر بر کاهش توان کارکردی مسجد نبود سیاست مشخص تدوین برنامه‍های راهبردی، ضعف مدیریت واحد و به ویژه بی‍توجهی به نیازها و مقتضیات زمان است.

از سویی متولیان این امور در جریان باشند که مساجد می‍توانند کارکردهای متنوعی داشته باشند و هر چقدر این کارکردها نیز از تنوع بیشتری برخوردار باشند، به طور طبیعی جاذبه افزون‍تری برای اقشار مختلف جامعه به دنبال خواهد داشت.

حال برای بیرون آوردن مساجد از مهجوریت چه باید کرد، مساجد روزگاری علاوه بر محل برپایی باشکوه نماز جمعه و جماعت بود، همچنین این مکان مقدس برای مسلمانان محلی برای قضاوت و داوری میان مردم، تدریس علوم مختلف دینی، پرسش و پاسخ‍های علمی، تعلیم دین و شنیدن وعظ و خطابه و ... بود.

رسیدگی به مهمان سرای خدا؛ شاید وقتی دیگر

علاوه بر این فعالیت‌ها، مساجد به عنوان پایگاه سیاسی جامعه و منبر آن تریبون رسمی حکومت، منشأ تحولات و خدمات بوده و حتی در این محل انتصاب فرمانداران و فرماندهان و ابلاغ احکام و دستورات، مرکز دادگستری و مرجع حلّ و فصل دعاوی، ارائه خدمات پزشکی، مرکز اطلاع‌رسانی و مرکز حل مشکلات اجتماعی به شمار می‌رفت.

اما این روزها مساجد فقط صرفاً در برگزاری انواع مناسبت‌ها، مذهبی نظیر ماه مبارک رمضان، شب‌های قدر، تاسوعا و عاشورا، و به ویژه مکانی برای مراسم عزاداری و مجلس ختم مسلمانان تبدیل شده و حتی آرام آرام از آن رسالت و کارکرد اصلی خویش خارج و از مرکز جامعه به حاشیه رانده شده است.

مهمان سرای خدا؛ را دریابید! / در به در به دنبال علل مهجوریت مساجد

گفته می‌شود، بعد از پیروزی انقلاب و آن حرکت و تدبیر حضرت امام(ره) و رهبر معظم انقلاب در خصوص فعال نمودن، شناسایی و بررسی کارکردهای فرهنگی نهاد مسجد و به ویژه در برپایی پایگاه‌ها، بسیج مردمی در مساجد نبود، امروزه با مساجدی کاملاً مهجور مواجه بودیم.

کوتاه سخن آنکه روزگاری مسجد تنها یگانه پایگاه مهم همه تحولات و خدمات جامعه بوده است، به طوریکه پیروزی انقلاب اسلامی ایران نیز مرهون همین مساجد بوده است و از این رو ضروری است دستگاه‌ها، ذی‌ربط و متولیان این امر بیش از این‌ها به نقش و کارکرد مساجد توجه داشته باشند، هر چند برخی مساجد در حال حاضر در زمینه‌های مختلف دارای فعالیت‌ها، گسترده هستند، ولی این نوع فعالیت‌ها کمتر مورد استقبال اقشار مختلف جامعه به ویژه قشر جوان قرار می‌گیرد که باید در این راستا نیز فکری اساسی و راهبردی صورت گیرد چرا که در آینده میزان افزایش اعتقادات مذهبی و دین باوری در سطح جامعه و به خصوص پایداری و نجات این انقلاب و جهان اسلام به فعال و زنده نگه داشتن مساجد وابسته است.

* نگارنده: موسی کاظم زاده